

huc honoratis vel curialibus necnon a garestis qui a vicem magistratus agere videntur, ille dixit : quæso a te, optime defensor, vel vos; ordo curiæ, ut mihi codicis publicus potere præcipiatis quia habeo gestorum allegationem cupio roborare. Defensor et ordo curiæ dixerunt : pateant tibi codicis publici in hæc civitatem, ut mos est : prosequere quæ optas. Vir magnificus ille dixit : rogator meus ille per mandatum suum superavit donationem illa quam in basilica domni illius vel nepote suo illo pererogavit ut ipsam donationem apud laudabilitatem gestis municipalibus debiam adlegari. Defensor et ordo curiæ dixerunt : mandatum idem quod te habere dicis in publico proferatur et ibidem recensatur quæ recensendum rogasti. Quo recensito, defensor et ordo curiæ dixerunt : quia donationem vel mandatum legaliter concriptum est et recitatum, quid adhuc amplius vis sine tua injuria ac dicere non moreris. Ille dixit : quia donationem vel mandatum solemniter conscriptum nobis est recitatum, specialiter peto, ut possit esse in integrum firmatum, gesta hæc manus vestras subscriptionibus roboratis. Et defensor et ordo curiæ dixerunt : gesta, sicut mos est, a nobis specialiter constat esse subscripta ; quid adhuc amplius vis, vir uagane ? Ille dixit, quod gesta, cum fuerit conscripta que a vobis subscripta, mihi ex more tradatur.

XV.

[Hanc formulam ex Codice Bibliothecæ Regiæ n. 4629 exscriptam, ne uno quidem apice neglecto, edimus. Nec fateri piget, nobis in hoc præstando vitam stravisse faciemque prætulisse doctissimum Pardessus, qui primus supra dictum Codicem exploravit, descriptis, ipsamque formulam ex illo erutam vulgavit anno 1840.]

Consuetudinis læcū indulgentia prestans ut quocienscūq; unicuiq; insiccate parte adversa vel ꝑ negligentia a iū casu fragilitatis tūger' opor-
tuit eū auribus publicis innosci. Igit' opti

^a Forte legendum *juratis*, quod quidem in medio ponere volumus, non ultra modum conjecturæ nostræ indulgentes. Quidquid autem de nomine statuat, viros curialibus adjunctos aut curiam vicarios hic designari constat.

^b Hic observat dominus Pardessus amanuensem nitidissimè scripsisse *culo*, quibusdam litterulis syllabæ ut superpositis, quas *ne*, vel *rio*, vel etiam *ria* interpretari licet. In hujus itaque vocis divinatione, ut ipse fatetur, cæcutiens, albo tantum spatio ipsam notare in sua interpretatione maluit, quin tamen omnibus conjecturis abstineret. Si enim, inquit, *cuncto* legere volueris, tunc verba illa *cuncto clerorum* tibi intelligere licebit de collectione, cœtu, sive congregatione sacerdotum ecclesiæ Sancti Stephani, cui præter Metropoleos titulum, forte et pars aliqua jurisdictionis voluntariæ ad curiam pertinentis com-

me defensor vel curia publica seo et cuto clerorum scti stephani ac uiris magnificis betorice civitatis Ego illi emanens in pago biturico in villa illa con-
gatis obtine defor ille bitorice civitatis seo et illo profensore vel alie quāpluris me obidien e
ūro illi propterea sugirendo vobis disoposo ut pietatis vri triduū apensionis secundū lege
consuetudinis quod ego ibidē custodiui pie-
tatis uræ mihi affirmare deberitis quod
ita et fecistis ut de id quod in ipsa strumta
habebat insertum tunc tēmpore vestre
misericordiā nostra defensionē ut adju-
torii ut l x ū periat erigat potius qua
in ledat stipulationē subnexa.

^b Quod sic legendum in interpretandumque arbitratur eruditissimus Pardessus (*Bibliothèque de l'Eco'e des Chartes, tom. I, pag. 219*) :

Consuetudines legum indulgentiam præstant ut quotiescumque unicuique, instigante parte adversa, vel per negligentiam aliquam, caens fragilitatis contigerit, oportet eum auribus publicis innosci. Igitur, optime defensor, vel curia publica seu et ^b ... clericorum sancti Stephani ac viri magnifici Bituricæ civitatis, ego ille commanens in pago Bituricæ civitatis, seu et illo profensore vel alii quam plures, me obediēte, viro ^c illo : propterea suggerendo vobis depono ut pietatis vestri triduum apensionis, secundum legem consuetudinis quod ego ibidem custodivi, pietatis vestræ mihi affirmare deberitis, quod ita et fecistis ut de id quod in ipsa instrumenta habebat insertum tunc tempore vestram misericordiam nostram defensionem velut adiutorium ut lex non pereat, erigat potius quam incedat stipulationem sub-nexam.

^c petebat ; si autem, addit ille, superioribus signis *cuto* insertis, curiatus legere tentaveris, eundem fere sensum efficies : curiatus enim Ducaugio accipitur pro curia, senatus.

^e Siglum ill., in manuscripto Codice exaratum, *illustri* vel *illustrissimo* posse interpretari monent dominus Pardessus, quem tamen inspecta errorum litterarum vestigia moverunt ut conjiceret, primum quidem *illustri* scriptum fuisse, hoc vero amanuensem spontanea characterum erasione correxisse, ut litteris superscriptibus pronomen *illo* (Gallicè *un tel*) repræsentaretur. In formulis enim, generaliter loquendo, nomina propria nec reperiuntur nec reperiri debent, ad essentialiam enim illarum pertinet ut personis et locis quibuslibet accommodari possint. In plerisque igitur id genus instrumentis, nominibus propriis pronomina *ille*, *illa* substituuntur.

FORMULÆ ANTIQUÆ

DE EPISCOPATU,

QUARUM OLIM USUS FUIT SUB PRIMIS REGIBUS.

I. Clori plebisque viduata civitatis preces ad regem pro episcopo institundo.

^b Suggestio piissimo ac præcellentissimo domino illi. regi a servis suis, quorum subscriptiones et signacula subter tenentur inserta. Principalitatis, etc. (*Marculf.*, l. I, c. 7).

^a Vide præfationem Sirmondi in has Formulas Conc. Gall., tom. II, pag. 635.

D II. Præceptum regis de episcopatu, ad episcopum designatum.

^c Ille rex illustri viro ill., aut venerabili viro ill. Dum, juxta Apostoli dictum, omnis potestas sublimatur a Domino, etc. (*Formul. Landenbrog. c. 4*).

^b Sirmondus, Conc. Gallicæ tom. II, pag. 635.
^e Ibid., pag. 636.

III. *Indiculus regis ad metropolitanum, ut designatum episcopum ordinet cum suis comprovincialibus.* A IV. *Indiculus alter ad episcopum, pro eadem designati episcopi ordinatione.*

^a Domino sancto sedis apostolicæ dignitate colendo in Christo Patri ill. rexi. Credimus jam ad vestram reverentiam pervenisse sanctæ recordationis, etc. (*Marculf. l. 1, c. 6.*)

^a Ibid.

^b Ille rex viro apostolico ill. episcopo. Quamlibet nos ad administrandum gubernandumque rerum statum præcelsis occupationibus regis sollicitudinis causa constringat (*Marculf. l. 1, c. 5.*)

^b Ibid., pag. 637.

FORMULÆ DIVERSÆ

IN EPISCOPORUM PROMOTIONIBUS USURPATÆ

POST RESTITUTAM ELECTIONUM LIBERTATEM.

I. ^a *Epistola Hincmari metropolitani ad Regem, ut clero et plebi Silvanectensi novi episcopi electionem permittat, et visitatorem designet qui præsit electioni.*

Domino Carolo regi glorioso sit semper salus et vita. Septimo Idus Junii, circa horam secundam, venerunt tres clerici et duo laici Silvanectensis ecclesie ad exiguitatem meam, innotescentes eandem ecclesiam, fratre et consecratorum nostro Erpoino defuncto, viduatam esse pastore, ferentes etiam ipsius ecclesie tam cleri quam plebis petitionem ut eis pastor secundum sacras regulas tribuatur. Quos interrogavi si verbum haberent de pace cleri et plebis ecclesie ipsius ex aliqua designata persona. Qui responderunt se non aliam petitionem ex parte sociorum suorum adferre, nisi ut apud solitam misericordiam vestram liberam illis ac regularem electionem obtinere satagerem: quatenus secundum sacras regulas ille, canonico visitatore directo, ab omnibus Ecclesie ipsius alumnis valeat eligi cui debeat ab omnibus obediri. Ego autem licet, ut præfatum est, sacerdotem vestrum Erpoinum per fratrem Hildeboldum compresbyterum nostrum VIII Idus Junii defunctum audiverim, non tamen statui antea dominationi vestræ quicquam inde suggerere aut pro eadem ecclesia postulare priusquam secundum regularem morem ab ea legatos acciperem. Quia, ut Leo in decretis suis dicit (*Cap. 49*), « si in quibuslibet Ecclesie gradibus providenter scienterque curandum est ut in domo Domini nihil sit inordinatum nihilque præposterum, quanto magis elaborandum est ut in electione ejus qui supra omnes constituitur non erretur? Nam totius familie Domini status et ordo mutabit, si quod requiritur in corpore, non sit in capite. Ubi est illa beati Pauli apostoli per spiritum Dei emissa præceptio, qua in persona Timothei omnium Christi sacerdotum numerus eruditur, et proinde unicuique nostrum dicitur: *Manus nemini cito imponeris, neque communices peccatis alienis* (*1 Tim. v. 22*). » Unde religiosa sapientia vestra inter alia hæc duo decreta beati Leonis sagacissime ponderabit, quibus dicit ut in domo Domini nihil sit inordinatum nihilque præposterum. Quæ si idem sanctus et sapiens ita aperie non poneret, subtilitas intellectus vestri sufficienter enuclearet. Propterea, Domine reverentissime ac clementissime, dignetur mihi dominatio vestra litteris suis significare quem vultis de coepiscopis nostris ut ei ex more litteras canonicas dirigam, et visitatoris officio fungens in eadem ecclesia electionem canonicam faciat, et aut per se aut per litteras suas vicario suo deferente, ean-

dem electionem cum decreto canonico singulorum manibus roborato ad me referat, ut per me ipsa electio ad dominationis vestræ discretionem perveniat. Et quia in domo Dei, ut ex verbis Leonis præmisimus, nihil auctoritas patitur inordinatum esse, nihilque præposterum, cum vota concordia cleri ac plebis in electione regulari vel vestræ dominationis consensum cognoverimus, litteras metropolitanæ auctoritatis super electionem certæ personæ ad coepiscopos Rhenorum dioceses dirigemus, certum diem et locum eis designantes quando et quo ad ordinationem ipsius electi aut ipsi conveniant, aut litteras sui consensus per presbyterum aut diaconum vice sua transmittant.

II. ^b *Epistola Hincmari metropolitani ad Hedenulfum, Laudunensem episcopum, ut visitatoris officio fungatur in electione episcopi Cameracensis.*

Hincmarus, sanctæ metropolis ecclesie Rhenorum episcopus, ac plebis Dei famulus, dilecto fratri ac venerabili coepiscopo nostro Hedenulfo salutem. Dilecto fratre ac venerabili consecratorum nostro Joanne ecclesie Cameracensis defuncto, hortor ac moneo dilectionem tuam, frater charissime, ut ejusdem ecclesie officio visitatoris nostræ humilitatis metropolitana delegatione suscepto, ad eandem ecclesiam quantocius studeas properare, ac assiduis hortationibus clerum plebemque ecclesie publice admonere festines ut, remoto privato studio, uno eodemque consensu talem sibi præficiendum expectant ac eligant sacerdotem qui et tanto ministerio dignus valeat reperiri, et a venerandis canonibus nullatenus respuatur. Formam autem electionis, qualiter et qualem eligere debeant, tuæ dilectioni transmitto; quam publice coram omnibus tua solertia reperi faciat, ne de ignorantia se quilibet excusare prævaleat. Quæ electio non tantum a civitatis clericis erit agenda, verum et de omnibus monasteriis ipsius parochie et de rusticianarum parochiarum presbyteris occurrant vicarii, commorantium secum concordia vota ferentes. Sed et laici nobiles ac cives adesse debebunt, quoniam ab omnibus debet eligi cui debet ab omnibus obediri. Et si post lectionem formæ electionis a nobis per tuam dilectionem eis transmissæ concordēs omnes in quamcunque regularem personam inveneris, moneas eos decretum canonicum ab eis fieri ac singillatim omnium manibus roborari; et cum decreto canonico, atque cum tantis qui sufficienter omnium vice testimonium electo ferre possint, cum eis mandayero, eundem electum ad nos adducere curent ^c.

^a Edita est a Cordesio int. Opera Hincmari, pag. 585. Edita etiam in Catalogo testium veritatis, pag. 186 primæ Edit. et a Sirmondo, Conc. Gall. tom. II, pag. 638.

Vide Morinum, de Ordin. sacr., part. II, pag. 304, 332.

^b Edita a Cordesio int. Opera Hincmari, pag. 581, et in Catalog. testium veritat., pag. 188, et a Sirmondo, Conc. Gall., tom. II, pag. 639.

^c In altera Hincmari epistola, quam eadem for-

^a Edita est in Operibus Hincmari a Cordesio editis, p. 593.